

De rechten van leerwilligen

Blogger Malmaison (7/6/2011) wil de rechten van leerwilligen versterken: zij moeten beschermd worden tegen leerschuwe scholieren die de sfeer in de klas verzieken.¹ Daartoe moet volgens hem harder worden opgetreden tegen 'leerlingen die in klassen met leerwilligen de goede voortgang van de lessen storen' en moeten 'onverbeterlijke lesstoorders (...) gemakkelijker uit de klas en van school verwijderd (...) kunnen worden.'

Maar is dat de enige pijler van de rechtspositie van leerwilligen die tot een klas zijn toegelaten? In hoeverre hebben zij volgens Malmaison tevens recht op onderwijs dat is afgestemd op hun beginniveau en leertempo? En meer in het bijzonder: wat doet Malmaison met leerwillige leerlingen die het onderwijstempo niet kunnen bijbenen?

Om die vraag te beantwoorden, moeten we Malmaisons voorstel bezien in de context die hij voor ogen heeft. Hij beoogt namelijk een aanvulling te geven op de uitgangspunten die door de vereniging Beter Onderwijs Nederland geformuleerd zijn.² Die uitgangspunten (voorzover hier relevant) zijn in onderstaand tekstkader weergegeven. Malmaisons tekst is in cursieve letters toegevoegd.

4. Leerlingen van verschillende intelligentieniveaus, met verschillende vaardigheden en interesses, moeten na de basisschool in onderscheiden schooltypen lessen volgen met op hun capaciteiten toegesneden vormen van onderwijs.
6. Directe instructie en oefening onder leiding van een vakkundig docent, in overzichtelijke groepen met een royaal aantal contacturen per vak, is in beginsel de meest effectieve vorm van onderwijs, mits goed uitgevoerd door de docent en binnen de opleiding ondersteund.
- 7.0 Omdat gestreefd wordt naar het onderbrengen van leerlingen met ongeveer gelijke potenties in groepen of klassen, kan het onderwijs grotendeels klassikaal zijn; aan allen worden op hetzelfde moment, op dezelfde manier dezelfde eisen gesteld. Aandacht voor de individuele leerling is er, waar nodig of wenselijk, binnen de structuur van een gemeenschappelijk programma.
- 7.1 Bij botsing van de belangen van leerwillige leerlingen enerzijds en die van leerschuwe leerlingen (of voor hen opkomende organisaties met inbegrip van de overheid) anderzijds moet het recht van de leerwillige leerlingen op passend onderwijs prevaleren. Dit betekent dat een harder optreden moet plaats vinden tegen leerlingen die in klassen met leerwilligen de goede voortgang van de lessen storen en dat onverbeterlijke lesstoorders in een klas met leerwillige leerlingen gemakkelijker uit de klas en van school verwijderd moeten kunnen worden.*
8. Ernstige probleemleerlingen moeten worden verwezen naar op hun problematiek toegesneden vormen van speciaal onderwijs. Er moet niet minder maar juist meer onderscheid gemaakt worden tussen typen onderwijs, om kinderen in hun verscheidenheid tot hun recht te laten komen.

De rechten van leerwillige leerlingen worden wellicht aangestipt in item 7.0: aandacht voor de individuele leerling [wordt gegeven] binnen de structuur van een gemeenschappelijk programma. Maar het is onduidelijk of hier een recht wordt bedoeld dan wel een restrictie op bestaande praktijken (hebben minder vlotte leerlingen *recht* op extra aandacht of wordt hier slechts gesteld dat hun buiten de structuur van het gemeenschappelijke programma in elk geval *geen* extra aandacht moet worden gegund?). Eenzelfde onduidelijkheid kleeft aan de tekst van Malmaisons item 7.1. Met een beetje goede wil kunnen we hier een recht lezen: het recht van leerwillige leerlingen op passend onderwijs. Maar aangezien hij 'passend onderwijs' niet definieert, kunnen we niet uitsluiten dat hij slechts het recht op fatsoenlijk klassikaal onderwijs bedoelt. Als Malmaison alle misverstand wil wegnemen, zou hij een tweede item moeten invoegen. In de context van de overige BON-uitgangspunten zou hij de rechtspositie van de minder vlotte leerlingen als volgt kunnen uitwerken:

7.2 Bij botsing van belangen tussen vlotte en minder vlotte leerlingen wordt 'uitgebreid onderwijs' geboden aan leerwillige leerlingen die het klassikale onderwijstempo niet kunnen bijbenen: zij krijgen extra onderwijs of begeleiding in de vorm van een verlengde schooldag of -week.³

Met item 7.2 zou Malmaison tevens zijn onderscheid tussen leerwillige en leerschuwe scholieren op een belangrijk punt nuanceren. Om leerwilligheid in stand te houden en te versterken, dient men de minder vlotte leerlingen voldoende te ondersteunen in hun streven om leerwinst te boeken. Als men niet de noodzakelijke leervoorwaarden voor de minder vlotte leerlingen weet te scheppen, zullen deze na hun aanvankelijke leerwilligheid alras in leerschuwheid, vermijdingsgedrag of zelfs opstandigheid vervallen.

Tot slot van deze vingeroefening moeten we de rechtspositie van de vlottere leerlingen aan de orde stellen, die méér in hun mars hebben dan het hoofdpeloton van hun klas. Hebben zij recht op onderwijs dat is afgestemd op hun hogere beginniveau en leertempo? Anders gezegd: is er een item 7.3 denkbaar dat *binnen het kader van de overige BON-uitgangspunten* aan hun leerwilligheid tegemoet komt? Door haar principiële keuze voor klassikaal onderwijs (item 7.0) laat BON daarvoor slechts smalle marges. Wellicht valt te denken aan:

7.3 Bij botsing van belangen tussen vlotte en minder vlotte leerlingen tracht men de eerstbedoelde leerwillige leerlingen uit te dagen de leerdoelen voor 100% te bereiken, hoge cijfers te halen en dus niet met zesjes genoeg te nemen; in dat verband valt te overwegen hun bij wijze van huiswerk verrijkingstaken aan te bieden.

Wes Holleman
weblog onderwijs 11-6-2010
<http://www.onderwijsethiek.nl>

Naschrift: Waar ik in dit blogbericht over de rechtspositie van leerwillige leerlingen sprak, bedoelde ik niet in de eerste plaats hun rechten in juridische zin, maar veeleer hun rechten in morele zin. Met andere woorden: ik had vooral de ethische plichten van de docenten en van de school op het oog.

¹ <http://www.beteronderwijsnederland.nl/node/7729>

² <http://www.beteronderwijsnederland.nl/node/61>

³ Dergelijk 'uitgebreid onderwijs' is bepleit door de Onderwijsraad. URL:
<http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/528/documenten/stand-van-educatief-nederland-2009.pdf> (p.152)
en <http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/596/documenten/uitgebreid-onderwijs.pdf> (dec. 2010). Zie ook <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=635>.